

Відгук

на дисертаційне дослідження О. В. Магаліса

«Творча діяльність Станіслава Павлюченка в українському хоровому виконавстві останньої третини ХХ – початку ХХІ століть»,
представлене до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури

Українське народно-хорове мистецтво є одним із найпотужніших засобів формування національної ідентичності, оскільки фольклорна традиція є тим джерелом, що передає з покоління в покоління культурні коди, в яких збережено історію, звичаї та світогляд українського народу. Це особливо важливо в часи глобалізації, коли розмиваються межі між різними культурами, адже народно-хорове мистецтво спрямоване не лише на збереження культурної спадщини, а й поглиблення усвідомлення власної національної ідентичності. Звертання у мистецьких проєктах до фольклору та хорової традиції, що була сформована на народно-пісенному підґрунті, створює позитивний імідж країни на міжнародній арені. Також в сучасному світі, де переважає індивідуалізм, хоровий спів сприяє формуванню відчуття спільноти. Тож вивчення феномену народно-хорового мистецтва допомагає будувати майбутнє, де фольклорні традиції інтегруються в сучасне життя, надаючи йому глибини та нових смислів.

У контексті вищезазначеного робота О. В. Магаліса є актуальною, адже фольклор у постглобалістичну добу є й залишається потужним засобом промоції української культури, що не лише не втратив свого значення, а й став потужним ідентифікатором України у світі. Втім, далеко не усі музичні напрями, пов'язані з фольклором, на сьогоднішній день рівномірно представлені в українській гуманітаристиці та мистецтвознавстві. Якщо фольклористика репрезентована достатньо широко, як і класичні хорознавчі студії, то народно-хорове мистецтво достатньо рідко привертає увагу науковців. Причин тут багато, з них відзначимо посилення інтересу до

автентичного та максимально наближеного до автентизму народного співу, тоді як вторинна фольклорна традиція нині значно менше цікавить науковців. Однак цей шар музичної творчості вартий уваги і через історичну цінність, і через значимість для сучасної української культури, а тому констатуємо важливість вивчення народно-хорового мистецтва з різних оптик, починаючи з виокремлення його жанрово-стильової специфіки та аналізу особливостей виконавських інтерпретацій народно-пісенних творів у хоровому аранжуванні і закінчуючи характеристикою життєтворчості провідних митців, які зробили вагомий внесок у його розвиток. Постать С. Павлюченка як видатного майстра українського народно-хорового мистецтва, а також творчий доробок митця став предметом дослідження в дисертаційній роботі О. В. Магаліса.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження О. В. Магаліса «Творча діяльність Станіслава Павлюченка в українському хоровому виконавстві останньої третини ХХ – початку ХХІ століть» відзначена високим рівнем обґрунтованості та достовірності одержаних результатів, які мають теоретичне і практичне значення. У роботі вперше досліджено творчу діяльність С. Павлюченка та його вплив на розвиток народного хорового мистецтва України останньої третини ХХ – початку ХХІ ст.; охарактеризовано діяльність С. Павлюченка в суспільно-історичному контексті другої половини ХХ – початку ХХІ ст.; проаналізовано характерні структурні ознаки обробок та аранжувань С. Павлюченка та виявлено прийоми, притаманні його індивідуальному композиційному стилю; уточнено та доповнено відомості щодо педагогічної діяльності С. Павлюченка у студії з підготовки акторських кадрів при Державному заслуженому українському народному хорі ім. Г. Верьовки; мистецької діяльності С. Павлюченка на посаді диригента оркестру та диригента-хормейстера Державного заслуженого українського народного хору ім. Г. Верьовки; набули подальшого розвитку уявлення про внесок С. Павлюченка в розвиток українського хорового виконавства; композиційні засоби, що підкреслюють емоційно-психологічний ефект музично-вербальних кульмінацій в обробках та аранжуваннях С. Павлюченка.

Практичне значення отриманих результатів дисертації О. В. Магаліса полягає в можливості їх використання в лекційних курсах з історії української музики, історії хорового мистецтва, хорознавства в закладах мистецької освіти різних рівнів. Вони можуть увійти в підручники та посібники з відповідних дисциплін, а також бути використані у практичній діяльності диригентів та композиторів-аранжувальників під час роботи над репертуаром хорових колективів.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження досягнута завдяки використанню вагомої джерельної, теоретичної та аналітичної бази, а також релевантних методів дослідження. Здобувач продемонстрував високий рівень володіння методологією наукової роботи, послідовно рухаючись згідно поставлених завдань до обґрунтованих результатів.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (семи підрозділів), висновків, списку використаних джерел (217 позицій), додатків. Загальний обсяг роботи становить 230 сторінок, з них 148 сторінок основного тексту.

У *Вступі* обґрунтовано вибір теми дисертаційної роботи, вказано на її зв'язок роботи з науковими планами та темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, зазначено методи дослідження, сформульовано наукову новизну та вказано практичне значення, окреслено особистий внесок здобувача, подано відомості про апробацію результатів дисертації та публікації, структуру й обсяг.

Перший розділ дисертації знайомить з історіографією проблеми та джерельною базою дослідження, а також із найбільш важливими питаннями українського народно-хорового мистецтва, що стали підґрунтям творчої реалізації С. Павлюченка. Як зазначає автор дисертації, невелика кількість досліджень мистецької біографії С. Павлюченка актуалізує необхідність характеристики його творчої індивідуальності. У роботі О. В. Магаліс спирається як на друковані джерела, так і численні аудіо-інтерв'ю з маестро, зроблені його колегами та однодумцями, а також власні аудіо-інтерв'ю з учнями та близькими С. Павлюченка. Відзначимо, що цей матеріал є однією із

родзинок роботи, адже завдяки цій інформації, яка відсутня у друкованих джерелах, автору роботи вдалося створити цілісний творчий портрет С. Павлюченка як видатного диригента, композитора-аранжувальника, педагога. Враховуючи той факт, що С. Павлюченко не прагнув до публічності, через що інформації стосовно його особистого життя є надзвичайно мало, фактологічний матеріал цих аудіо-інтерв'ю є безцінним. Окрім того, джерельною базою дослідження стали теоретичні праці, присвячені народно-хоровому мистецтву, вкладки до компакт-дисків із музичними творами, що були записані хоровими колективами під орудою С. Павлюченка, а також партитури обробок, аранжувань та інструментувань, здійснених маестро.

У роботі автор зазначає, що для формування творчої індивідуальності С. Павлюченка особливе значення мала творчість Г. Верьовки як керівника Державного заслуженого українського народного хору та Е. Скрипчинської, яка працювала з хористами над вокальними партіями. О. В. Магаліс зазначає, що традиції та новації, запроваджені в цьому колективі, зокрема введення академічних сопрано до народного хору, С. Павлюченко переніс до студентського Українського народного хору КНУКіМ, що дозволило розширити його репертуар. У роботі вказано на творчі зв'язки С. Павлюченка з іншими видатними представниками українського хорового мистецтва – І. Сльотою, А. Пашкевичем та ін., приділено увагу історичному контексту роботи митця, який розпочинав свою діяльність у радянські часи, адаптуючись до вимог, які ставилися до діячів мистецтва радянською владою, але завжди зберігаючи національну орієнтованість у власній творчості.

У другому розділі роботи автор аналізує професійну діяльність С. Павлюченка як культурно-мистецький феномен. У центрі уваги – етапи мистецької діяльності С. Павлюченка, алгоритми його творчого світобачення та педагогічна діяльність як одна з форм творчої реалізації митця. Автор пропонує читачам біографічний наратив, в якому окреслено основні етапи творчої діяльності С. Павлюченка: роботу диригентом оркестру та диригентом-хормейстером у Державному заслуженому українському народному хорі імені

Г. Верьовки, художнім керівником та головним диригентом в Ансамблі пісні і танцю Червонопрапорного Західного прикордонного округу, завідувачем кафедри народно-пісенного виконавства, художнім керівником та головним диригентом Українського народного хору КНУКіМ. Особливу увагу приділено внеску митця у відкритті нових спеціальностей за кваліфікаціями «Диригент народного хору, викладач дисциплін української народної музичної творчості», «Диригент капели бандуристів, викладач української народної музичної творчості», «Виконавець народних пісень, викладач української народної музичної творчості», що відкривало нові горизонти розвитку народно-пісенного виконавства, а саме дозволило сформувати школу, яскравими представниками якої стали М. Варгун, С. Вовк, О. Скопцова, Т. Школьна.

Одним із смислових центрів дисертації є підрозділ, присвячений мистецьким алгоритмам творчого світобачення С. Павлюченка, де автором проаналізовано обробки та аранжування пісень «Лелеченьки» (О. Білаш – Д. Павличко), «Не спи, моє серце» (О. Білаш – Д. Павличко), «Любий брате, маму бережи» (І. Сльота – А. Камінчук), «Мамина вишня» (А. Пашкевича – Д. Луценко). Автор характеризує особливості гармонічних та фактурних рішень, формотворення, динаміку розвитку в зазначених творах, справедливо зазначаючи, що особливістю їх художніх рішень є поєднання конструктивної довершеності з емоційною виразністю.

У дисертації розглянуто педагогічну діяльність С. Павлюченка, яка є невід'ємною складовою творчої реалізації митця. Автор дослідження характеризує його роботу у студії з підготовки акторських кадрів при Державному заслуженому українському народному хорі, проте особливу увагу приділяє створенню школи народно-пісенного виконавства на основі Українського народного хору КНУКіМ та фольклорного ансамблю «Крالیця», колишні учасники якого нині працюють в різних українських колективах фольклорного спрямування.

Третій розділ є аналітичним, в якому автор характеризує драматургічні засади аранжувально-композиційної творчості С. Павлюченка У центрі уваги

дослідника – індивідуальні особливості композиторської творчості митця з позицій характеристики драматургічних рішень пісенних творів. Серед художніх принципів, які стали провідними для С. Павлюченка, – пріоритетність динамічного розвитку над статикою, тяжіння до емоційних кульмінацій, які надають творам особливого піднесення, темброві рішення, що урізноманітнюють музичну тканину, особлива увага до динаміки та штрихів, які сприяють динамізації твору. У композиціях з інструментальним супроводом С. Павлюченко максимально повно використовує тембровий потенціал інструментарію, часто вдаючись до звукоімітації. Зміщення акцентів на інструментальну складову надає пісенним творам нового звучання. Текст третього розділу, розкриваючи «творчу кухню» С. Павлюченка, відзначається увагою до найдрібніших деталей. Це особливо важливо не лише для виявлення творчого почерку митця, а й для аранжувальників-практиків, оскільки в роботі представлено чудові зразки оригінальних творчих рішень народних та сучасних пісень, в яких органічно поєднано традиційне і сучасне.

У *Висновках* підсумовано основні наукові результати дисертації, які відповідають поставленим завданням. У *Додатках*, окрім традиційних відомостей про апробацію та публікації здобувача, подано інформацію про аудіозаписи хорових колективів, якими керував С. Павлюченко, зазначено основні дати його творчої діяльності, а також розміщено інші матеріали, які є органічним доповненням основного дисертаційного наративу.

За темою дисертації здобувачем опубліковано 14 наукових праць, з них 4 статті у виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 1 стаття у виданні, внесеному до міжнародної наукометричної бази, 9 публікацій у збірниках матеріалів наукових конференцій.

У ході знайомства з дисертацією О. В. Магаліса порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, текстових запозичень без посилань, фабрикацій та фальсифікацій) не виявлено. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, результати якого належать автору особисто.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження О. В. Магаліса, вважаємо за потрібне висловити окремі зауваження і побажання, а також поставити питання:

1. Робота має персонологічне спрямування, і в ній важливу роль відіграють біографічні аспекти творчої діяльності С. Павлюченка. Проте в теоретичній частині бракує важливої складової, що пов'язана з біографікою як напрямом сучасних наукових студій, зокрема відсутні посилання на напрацювання українських науковців в царині музичної біографіки (праці О. Бугаєвої, У. Граб, Л. Микуланинець, І. Шестеренко та ін.). У подальшій науковій роботі, зокрема у монографії на основі дисертаційного дослідження, біографічні аспекти бажано висвітлити більш ґрунтовно, звернувшись до доробку зазначених вище дослідників. На захисті хотілося б почути міркування здобувача щодо характеристики особистісних детермінант творчої індивідуальності С. Павлюченка у світлі концепції універсальної творчої особистості О. Коменди, а саме отримати відповідь на питання: до якого типу універсальної творчої особистості можна віднести С. Павлюченка, який у своїй діяльності проявив себе як диригент, композитор-аранжувальник, педагог?

2. Працюючи в Ансамблі пісні і танцю Червонопрапорного Західного прикордонного округу, С. Павлюченку доводилося виконувати ідеологічно заангажовані твори. У роботі сконцентровано увагу передусім на його доробку, який був пов'язаний з українською хоровою традицією і фольклором. Пам'ятаючи про творчі компроміси митців, що працювали у радянські часи, хотілося б почути оцінку саме цій частині мистецького доробку С. Павлюченка.

3. На сс. 100–102 дисертації автор порівнює аранжування С. Павлюченка пісні «Мамина вишня» А. Пашкевича з версією того ж самого твору у виконанні Черкаського народного хору, що дало можливість розкрити специфіку індивідуального стилю С. Павлюченка-аранжувальника. На жаль, потенціал компаративістики у дисертації не був розкритий повною мірою, у зв'язку з чим постає питання: в яких ще аранжуваннях у порівнянні з

оригіналом або іншою інтерпретаційною версією на рівні оновлення концептуального рішення розкрилася авторська індивідуальність митця?

Висловлені зауваження не впливають на високу оцінку дисертації О. В. Магаліса, що є завершеним науковим дослідженням, в якому охарактеризовано творчу діяльність С. Павлюченка в контексті українського народно-хорового виконавства останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. Публікації містять основні результати дисертації, автореферат стисло подає усю необхідну інформацію щодо її структурних компонентів та змісту роботи.

Робота О. В. Магаліса «Творча діяльність Станіслава Павлюченка в українському хоровому виконавстві останньої третини ХХ – початку ХХІ століть» відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, паспорту спеціальності, профілю спеціалізованої вченої ради, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури.

Офіційний опонент:

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв

Ольга ЗОСІМ

